

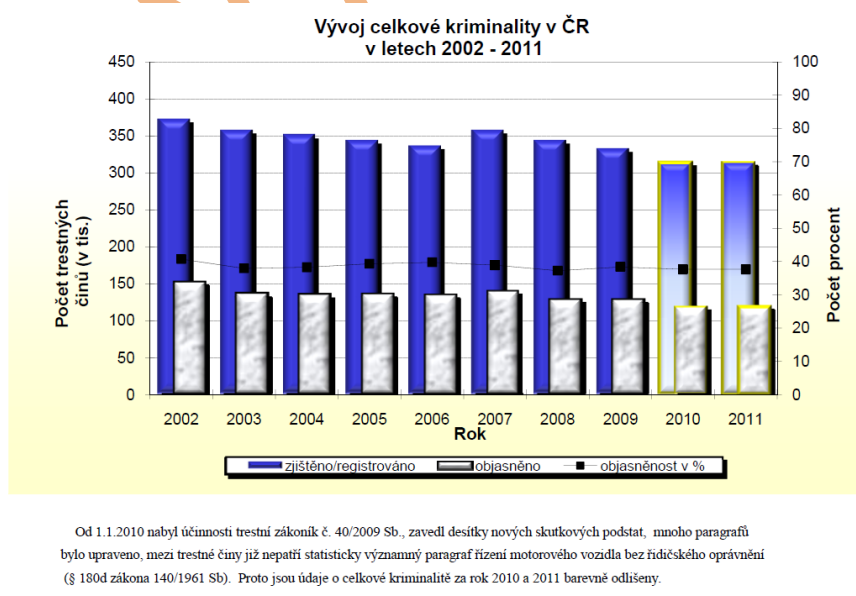
Zákon a morálka v současné společnosti

www.vypracujjij.cz

2012

Zamýšlet se nad tématem zákona a morálky ve společnosti je dle mého názoru potřebné v každé době, avšak myslím, že každý, kdo se byť jen částečně zajímá o současné dění, se mnou bude souhlasit v tom, že momentálně se jedná o téma navýsost aktuální. Doslova každým dnem jsme médii (byť další otázkou by byla mnohdy úvaha nad jejich objektivitou a motivací) seznamováni s tu více, tu méně závažnými příklady jednání, které nemá ani se zákonem, a tím méně s morálkou mnoho společného. Respektive se zákonem ano, ovšem se zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů, kdy jsou nám předkládány rozličné případy jeho možného porušování, a to i ze strany donedávna opravdu *Very Important Persons*, za něž je myslím možno vysoce postavené politiky či státní úředníky, a ovšem i mocné a bohaté podnikatele s jistou licencí označit.

Ovšem nejen oni vysoce postavení jsou mnohdy v podezření, že se pohybují za hranicí jak zákona, tak morálky (či jsou dokonce následně usvědčeni a pravomocně usvědčeni) – tato problematika se samozřejmě bezezbytku dotýká všech vrstev či sociálních skupin obyvatelstva. Při pohledu na graf níže (byť jistou nadějí skýtá určitý klesající trend) či prostě jen na stránky novin, zejména bulvárních, a ovšem televizní zpravodajství (jež lze za větší či menší bulvár označit dle mého názoru ve většině případů) je zřejmé, že porušování platných zákonů, o morálce nemluvě, je doslova na denním pořádku.

Zdroj grafu: MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2011: (ve srovnání s rokem 2010)* [online]. Praha, 2012 [cit. 17.10.2012].

Tabulková a grafická část (tabulky, grafy, mapky): s. 1 Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava2011-pdf.aspx>

Jestliže se počet trestných činů (a nezapomínejme na to, že jistě ne každý trestný čin vyjde najevo a je podchycen statistikou!) setrvale pohybuje v řádu více než 300 tisíc za rok, pak je zřejmé, že porušování zákona je v naší zemi více než běžné a každý z nás se může stát jeho obětí. Domnívám se, že jednou z příčin, vedoucím k tomuto stavu, je určitá tolerance některých (či mnohých?) členů společnosti k porušování zákonů, respektive některých, jejichž porušení se jeví méně závažným či porušování takové, které se dotyčnému prostě vyplatí. Tak je tomu dozajista v případě přestupků dopravních, kdy jistě jen málokterý řidič se cítí skutečně provinile, je-li přistižen při telefonování za jízdy či bez bezpečnostního pásu, nebo – a to je asi nejvhodnější příklad – když například zaparkuje na místě kde je to zakázáno a následně bez uzardění použije argument staré známé „*osoby blízké*“. Byť se v takovém případě jedná vsutku o porušení zákona, které nelze označit za přespříliš závažné, stejně ono využívání institutu osoby blízké dle mého názoru vypovídá cosi důležitého o tom, jak se dotyčný staví k dodržování právních předpisů. A to opět ukazuje cosi o morálce dotyčného – neboť jsem přesvědčen o tom, že cesta k páchání závažnější protiprávní činnosti vede právě přes ony drobné, jakoby tolerovatelné (a značnou částí společnosti i tolerované či omluvitelné) přestupky. Současně je tato tolerance i zprávou o morálce těch, kteří se k jakémukoliv porušování morálních zásad a zákonů stavějí nevšímavě či s pochopením.

Domnívám se, že to souvisí s určitým posunem hodnot, který lze pravděpodobně vysledovat z minulého režimu, který, jak je zřejmé z literatury i vzpomínek „*pamětníků*“, na morálku ani zákonnost příliš nedbal. Setkal jsem se s úslovím z té doby „*kdo nekrade, okrádá rodinu*“, jež se vztahovalo k zřejmě rozšířenému jednání, kdy měl například zaměstnanec v továrně možnost si díky chabé kontrole odnášet (tedy krást) materiál pro vlastní potřebu. Toto úsloví dle mého názoru vypovídá mnohé o tehdejší době a mravním marasmu, jež k ní evidentně patřil, ale při hlubším zamyšlení a přihlédnutím k výše uvedenému musíme dojít ke smutnému závěru, že *Listopadem 1989* rozhodně nedošlo k jakési zázračné proměně a prozření. Stále mnozí z nás, kyne-li jim určitá výhoda či prospěch, zapomenou na morální hodnoty i na povinnost dodržovat právní předpisy a jednají jen ve svém zájmu. Extrémním příkladem, kdy účel evidentně dlouho světil prostředky, a to bez jakéhokoliv ohledu na morálku, je současná *causa metylalkohol*. Současně je myslím zřejmé to, že dokud se jednalo „pouze“ o

porušování daňových předpisů, kdy se na trh sice dostával alkohol nelegálně produkováný, tedy nezdaněný, avšak zdraví bezprostředně neohrožující, byl postoj jak veřejnosti, tak zřejmě i orgánů, v jejichž kompetenci je takové prohřešky řešit, velmi vlažný. Prostě pro ty, kteří nakupovali lahve alkoholu bez kolků, nějaký morální problém, tedy že podporují činnost nelegální, pravděpodobně neexistoval – nebo byl takřikajíc utlumen nespornou cenovou výhodností takového zboží. Situace se pro většinu společnosti radikálně změnila ve chvíli, kdy již nejde o peníze, ale o zdraví – nyní jsou výrobci nelegálního alkoholu cílem obecné zloby (samozřejmě plným právem).

Musím se ptát: kde je ona hranice, jež vede mezi snad podvědomým popřením morálních hodnot, vedoucím k tolerování protiprávního jednání či dokonce k jeho samému páchání, a chápáním určitého jednání jako skutečně odsouzeníhodného, a to nejen ve smyslu právním, ale též morálním? Dále je třeba připomenout, že „*v právu se stanovují jen ty normy bez kterých nemůže být uskutečněno obecné dobro, ale to vůbec neznamená, že všechno, co je morální, musí být prosazováno právem.*“¹ Ne vše, co není trestné, musí být tedy nutně současně morální – ale přesto je ve společnosti mnoho nepsaných norem a schémat chování, která nás nutí – či nutit by měla – chovat se jistým způsobem, který bude většinovou společností schvalován. Jak však uvádí V. Knapp: „*Na rozdíl od práva, které je per definitionem obecné, morálka je nejen obecná, ale i skupinová (partikulární) a především též individuální. Další významný rozdíl morálních norem od norem právních spočívá v tom, že nejsou vyjádřeny oficiálně, nejsou formálně publikovány, zpravidla bývají méně určité a stát k jejich prosazení nepropůjčuje mocenské donucení. U morálních norem bývá dáno jejich tzv. morální donucení, které působí veřejným míněním, zejména veřejným opovržením či naopak veřejným povzbuzením.*“² K tomu chci podotknout, že i přes svoji neurčitost se morální normy v právním řádu nepochybně odrážejí, a to například při posuzování souladu určitého jednání s **dobrými mravy**.

¹ MACHALOVÁ, Tatiana. *Úvod do právní filozofie: (základní pojmy)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, 162 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 197. ISBN 80-210-1829-1, s. 34

² KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, 247 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 34-064-0177-5, s. 85

V souvislosti s tím chci dále poukázat na myšlenku z téměř sto let staré knihy, který dle mého názoru dokládá, že uvedená problematika není ničím novým: „*Styčným bodem ethiky a práva je skutečnost, že v obou koná se soud nad činností lidskou. Ale prvý soud je vnitřní; dává prostředek a podnět člověku, aby zkoumal, pokud jeho vnitřní bytost, která se zrcadlí v činech jeho, jest bytostí hodnoty mravní. Je to soud těžký, po případech zdrcující. (...) Druhý soud je zevní; spočívá na životních zkušenostech a příkazech daných lidmi a určených pro případy životní.*“³

Obávám se, i s přihlédnutím k momentálně odkrývaným případům korupce, z nichž některé již došly pravomocného rozhodnutí, přičemž dochází k odhalování propojení některých politiků či úředníků s podnikatelskou sférou, že výše uvedená hranice je mnohdy vedena pouze s ohledem na momentální zisk – a současné zvážení rizika při odhalení. Dle mého názoru toto vypovídá mnohé i o celé naší společnosti, neboť ani politici, ani podnikatelé nejsou něčím cizím, bez vztahu ke zbytku společnosti, neboť tuto společnost svým způsobem *de facto* do jisté míry reprezentují; tato společnost, mi všichni, mnohdy svým vlastním jednáním či naopak lhostejností umožňujeme uskutečňovat či alespoň tolerovat mnohé nemorální i protiprávní jednání. Alespoň potud, dokud se nám egoisticky a alibisticky jeví pro nás samé výhodným.

Domnívám se, že cesta z tohoto kruhu není jednoduchá; snad je možno věnovat zvýšené úsilí v tomto smyslu ve školství, tedy vést příslušníky nové generace k tomu, jaké postoje a jednání skutečně je morální a v souladu s platnými zákony, avšak vzhledem k tomu, že největší vliv má dle mého názoru reálné okolí každého z nás, jeví se mi to poněkud jako onen boj s větrnými mlýny. Jedině to, že se každý člen společnosti bude chovat nejen v souladu s právem, ale i s morálkou, a současně bude totéž vyžadovat od ostatních a nebude nezákonné a nemorální jednání tolerovat, může vést k pozitivní změně. Řešení tohoto snad až sisyfovského úkolu je tedy pouze na každém z nás. A věřím tomu, že současný stav zlepšit možno je – ostatně výše zmíněný alespoň poněkud klesající počet trestných činů (byť bez vypovídající hodnoty o jejich závažnosti) jistou nadějí skýtá.

³ SVOBODA, Emil. *Myšlenky o právu, ethice a náboženství*. Praha: Český čtenář, 1920. Sbírká poučné a krásné četby české, s. 17

Zdroje:

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, 247 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 34-064-0177-5,

MACHALOVÁ, Tatiana. *Úvod do právní filozofie: (základní pojmy)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, 162 s. Edice učebnic Právnícké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 197. ISBN 80-210-1829-1

SVOBODA, Emil. *Myšlenky o právu, ethice a náboženství*. Praha: Český čtenář, 1920. Sbírnka poučné a krásné četby české

Zdroj grafu: MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2011: (ve srovnání s rokem 2010)* [online]. Praha, 2012 [cit. 17.10.2012]. Tabulková a grafická část (tabulky, grafy, mapky): s. 1 Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava2011-pdf.aspx>